

EVROPSKI REALIZEM IN NATURALIZEM

(druga polovica 19. stoletja)

REALIZEM

TEMELJNE ZNAČILNOSTI

Pojem realizem označuje književno smer, ki se je začela pojavljati v Evropi (Francija, Rusija, Anglija, Nemčija, Norveška) po letu 1830. Trajal je do okrog leta 1870, ko se je iz njega začela razvijati smer naturalizma. Kjer se naturalizem ni razvil, je realizem trajal še dlje, segel je celo v 20. stoletje.

Evropski realizem je nastal iz odpora proti romantičnemu dožemanju sveta in življenja. V ospredje je postavil stvarnost (lat. res, realis = stvar, stvaren), dejanske življenjske razmere in človeka v njih. Realistični pisci si za snov svojih del izbirajo življenje v sodobni, meščanski, industrijski in zmeraj bolj kapitalistično usmerjeni družbi. Meščanski razred je stopil na mesto propadajočega plemiškega razreda. Evropsko gospodarstvo je v 19. stoletju hitro napredovalo, značilne so številne iznajdbe in znanstvena odkritja (parni stroj, ladijski vijak, železnica, radiotelegrafija, dinamit ...), najmočnejše države so izvajale kolonizacijo, organizirati pa se je začelo tudi brezpravno delavsko gibanje, ki je zahtevalo svoje pravice (deseturni delavnik, prepoved dela otrok, varstvo žensko, zdravstveno in starostno varstvo). Realizem je najmanj uspešen v poeziji, ker verz in poetični slog nista ustrezala njegovim namenom, se pravi prikazovanju stvarne resničnosti. V dramatik ustvari nove dramske zvrsti v prozi: težno dramo z očitno socialno, politično ali moralno tendenco, družbenokritično dramo s kritičnim prikazom okolja, njegovih socialnih, političnih in moralnih problemov ter psihološko dramo, kjer nad orisom okolja prevladuje osebna problematika. Realizem je bil najuspešnejši v prozi, najbolj mu je ustrezala oblika romana ali celo cikel romanov (družbeni, socialni, kmečki, vojni). Podrobno je prikazoval zunanji svet, okolje, situacije in osebe ter natančno podajal dialog. Orise stvarnosti in dialog je dopolnjeval s čim bolj objektivnim opisovanjem notranjega življenja oseb. Slog pripovedovanja je bil stvaren, čim bolj logičen, nazoren in brez čustvenih primesi. Zgodbe romanov zajemajo večje socialne skupine, sloje, generacije in družine, potekajo pa v širših okoljih in obdobjih.

VRSTE IN OBLIKE REALIZMA

Realizem ni bil popolnoma enotna književna smer, saj se je razvijal v posameznih književnostih v različnem času in v neenakih socialnih, političnih in kulturnih razmerah. Tako ločimo več vrst evropskega realizma:

Romantični realizem: v letih 1830-1850 so se v delih prvih realistov realistične sestavine prepletale z ostanki romantike; osebe so še romantično označene, obvladuje jih huda strast, dogodki so zelo zapleteni (Stendhal, Balzac, Dickens, Gogolj).

Objektivni realizem: utrdi se po letu 1850 in zahteva nepristransko, objektivno ali celo neprizadeto prikazovanje resničnosti (Flaubert, Turgenjev, Tolstoj, Gončarov).

Socialni realizem: posega v okolje socialno ogroženih malih ljudi (Dickens).

Poetični realizem: razvije se v nemški književnosti, kjer realizem v letih 1850-1880 ni dosegel socialne in psihološke ostrine, ki je bila značilna za francoski in ruski realizem; v svojih prikazih resničnosti je prepletal realistične sestavine z idiličnimi, moralno vzgojnimi in socialno optimističnimi sestavinami (Auerbach, Keller, Ludwig, Freytag, Fontane, Meyer ...).

Psihološki realizem: najprej se je začel razvijati v ruskem, nato pa v norveškem in švedskem realizmu; namesto orisa objektivne resničnosti je začel poudarjati človekovo duševnost, češ da je prav iz nje mogoče spoznati resnico o stvarnosti (Dostojevski, deloma Tolstoj, Ibsen, Strindberg).

Impresionistični realizem: razvije se v času po letu 1880, ko je v nekaterih književnostih realizem že prešel v naturalizem; opira se na novo impresionistično literarno tehniko, ki resničnost prikazuje v slogu impresionizma (Čehov).

Kritični realizem: to je splošna oznaka, ki zajema vsa tista dela evropskega realizma 19. stoletja, ki vsebujejo kritiko sodobne meščanske družbe, njenih državnih, političnih, pravnih, moralnih in drugih pojavov; vanj je mogoče uvrstiti predstavnike različnih smeri realizma (Stendhal, Balzac, Dickens, Turgenjev, Tolstoj, Dostojevski, Ibsen, Strindberg, Čehov).

POGLAVITNI EVROPSKI REALISTI IN NJIHOVA NAJPOGLAVITNEJŠA DELA

Francija: Honoré de Balzac (Človeška komedija: Oče Goriot), Gustave Flaubert (Gospa Bovary), Stendahl (Rdeče in črno)

Rusija: Nikolaj Vasiljevič Gogolj (Plašč, Mrtve duše), Lev Nikolajevič Tolstoj (Ana Karenina, Vojna in mir), Fjodor Mihajlovič Dostojevski (Zločin in kazen, Bratje Karamazovi), Ivan Sergejevič Turgenjev (Lovčevi zapiski), Anton Pavlovič Čehov (Češnjev vrt, Utva)

Anglija: Charles Dickens (Oliver Twist, David Copperfield)

Nemčija: Gottfried Keller, Theodor Storm, Ferdinand Meyer, Theodor Fontane

Norveška: Henrik Ibsen (Stebri družbe, Nora, Strahovi)

Švedska: August Strindberg

Realizem: oznaka za literarno smer, 1830-1880, reakcija na romantiko; se razvil v smeri naturalizma in zbudil nasprotno reakcijo v dekadenci, novi romantiki in simbolizmu, poudarja realnost, objektivnost, stvarnost, prikazuje sodobno družbo meščanstva in kapitalizma s svojimi socialnimi zakoni in razrednimi odnosi, prikazuje jo nesentimentalno, neidealizirano, brez stilizacije, pogosto resignirano, pesimistično, kritično.

NATURALIZEM

TEMELJNE ZNAČILNOSTI

Naturalizem je slovstvena smer, ki se je v Evropi uveljavila zlasti v 80. in 90. letih 19. stoletja. Gre za stopnjevanje realizma, ustvarjalci hočejo resničnost posneti kolikor se le da natančno, zato so v opisih zelo podrobni, skoraj dokumentarni, upoštevajo izkustvo in hočejo biti v načinu obravnavanja podobni znanstvenikom. Človek je po mnenju naturalistov odvisen od dednosti, okolja in zgodovinskega trenutka. Snov naturalističnih del je navadno življenje delavcev in malih meščanov v predmestjih velikih mest ali v velikih industrijskih krajih (alkoholizem, prostitucija, nemoralnost ...).

Najbolj znan naturalist je francoski pisatelj Emile Zola (Beznica, Nana, Germinal). Pravega naturalizma v slovenski književnosti ni, je pa nekaj poskusov. Najuspešnejši je roman Frana Govekarja V krvi.